Revidert grunnbok om rusmidler

Fekjær HO.

Rus

Bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historie. 3. utg. 423 s, tab, ill. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2009. Pris NOK 448
ISBN 978-82-05-39068-3

Den tredje utgaven av Hans Olav Fekjærs bok er noe endret siden forrige utgave. Dette er også den eneste norske boken som søker å dekke hele feltet rus. Det er derfor en viktig bok, en bok vi må være oppmerksom på.

Dette er bakgrunnen for denne anmeldelsen.

Det å skrive en slik lærebok er et imponerende arbeid for en enkelt person. Fekjær er kunnskapsrik, men ikke engang Fekjær kan like mye om alt. Fremstillingen har derfor mange styrker, men også svakheter. Først noe om styrkene. Gjennom 42 enkeltkapitler dekker forfatteren et bredt utvalg av temaer knyttet til rusmiddelområdet. Fra ulike faglige ståsteder belyses historie, begreper, forklaringsmodeller, behandling, forebygging og skadevirkninger av rusmiddelbruk. Her får man innblikk i sentrale teorier og ikke minst et slags overblikk over feltet som gjør boken anvendbar i mange sammenhenger; til videre- og etterutdanning for mange faggrupper. Fekjær formidler godt de mytene som omgir rusmidlers virkning og konsekvensene rusmiddelbruk har for vårt samfunn. Her finnes materiale å bryne våre fastlåste oppfatninger på! I tillegg skriver han både underholdende og spennende. Hans argumenter blir til dels bygd opp med anekdoter, som gode historier. Når han i tillegg ofte er både polemisk og uakademisk i sin stil bidrar dette til reell leseglede.

Men heri ligger også bokens problem. På flere steder er det som formidles ikke godt nok underbygd. Eller, litteraturen leses skjevt, slik at den brukes til å fremheve forfatterens egne meninger fremfor å belyse saken fra flere sider. Det er jo en forfatters rett (og for så vidt plikt) å komme med sitt verdensbilde gjennom sin publikasjon, men dette blir innimellom for subjektivt! Noen eksempler. Kan vi fullstendig avvise psykologisk avhengighet som tautologisk myte? Er det ikke for lett å utelate det viktige og store fagfeltet biologisk kunnskap om rusmiddelavhengighet? Blir det ikke nesten paradisk når man hevder at de ulike rusmidlene ikke har noen bestemt virkning? At alt har med placeboeffekten å gjøre? Det er dessverre for mange slike eksempler.

For Fekjær er denne subjektiviteten sikkert et bevisst valg. Han har nok ønsket

å bruke denne anledningen til å fremheve sine synspunkter innenfor et felt han har god kunnskap om. Men dette blir hovedproblemet. Dette balanserer hele tiden på kanten av hva som kan aksepteres fra en bok som skal fungere som grunnbok i et fagfelt.

Men etter en totalvurdering lander nok Fekjær på rett side. Til tross for svakhetene bidrar hans kunnskaper på mange felter til at dette blir en nyttig bok. Det er bare å håpe at han i neste utgave forsøker seg på en bedre balanse mellom egne og andres meninger.

Jørgen G. Bramness

Senter for rus og avhengighetsforskning
Universitetet i Oslo

Skarpere lys på arbeidsevne

Nordenfelt L.

The concept of work ability

234 s. Brüssel: Peter Lang Publishing, 2008.
Pris EUR 30
ISBN 978-90-5201-450-0

Det sitter mange leger – i trykkesvesen og helsetjeneste – og vurderer pasientenes evne til å arbeide. De er blitt spurt om hvor mye nedsettelse arbeidsevnen er, om nedsettelsen beror på sykdom, og prognosen. Vanskelige spørsmål synes de

fleste, og verre blir det når begrepene har ulik betydning i ulike sammenhenger. Denne boken av den svenske filosofen Lennart Nordenfelt er et forsøk på avklaring ved hjelp av begrepsanalyse. Hva mener vi med arbeidsevne og hva burde vi mene?

Nordenfelts arbeider er internasjonalt kjent innenfor to områder: handlingsteori og begrepsanalyser av helse, sykdom og funksjonsevne. Innholdet er basert på hans erfaringer innenfor begge områdene og er presentert i fire deler: Arbeid og arbeidsevne i samtidslitteraturen, En handlingsteoretisk tilnærming til arbeidsevne, Arbeidsevne og medisinske tilstander, Om vurdering av arbeidsevne.

Innledningsvis gir forfatteren en oversikt over trykkesvesens metoder for vurdering av arbeidsevne. Han tar også opp bruken av arbeidsevnebegrepet i profesjonsutdanning og lønnsforhandlinger. Denne bredden i tilnærmingen er tiltalende og spennende. For en trykkesvesener er avsnittet om forskningen til Strauss og medarbeidere spesielt interessant, med deres betoning av «trøstearbeid» (comfort work) og «følelsesarbeid» (sentimental work) som vanlige og krevende deler av mange jobber.

I den påfølgende delen legges først det teoretiske grunnlaget for analysene, deretter drøftes de typer kompetanse og andre evner som bør inngå i arbeidsevne. Interessant er Nordenfelts tydelige standpunkt at vilje og motivasjon ikke skal regnes som en evne, men er en forutsetning for all handling, unntatt under spesielle omstendigheter, f.eks. ved dyp depresjon.

I delen om forholdet mellom arbeidsevne og helse/sykdom viser forfatteren til vanskene med å enes om en felles teoretisk definisjon av sykdom som kriterium for trykkesveser. Han anbefaler derfor pragmatiske løsninger og foreslår og beskriver et holistisk sykdomsbegrep. Han drøfter hvilke forutsetninger som må være til stede. I den siste delen gis kommentarer til ulike måter å vurdere arbeidsevne på. Nordenfelt tviler på mulighetene til å gjøre en rettferdig arbeidsevnevurdering utelukkende basert på skjemaer. Han mener at evnen må vurderes individuelt og må relatere individets evner til rådende krav og omstendigheter.

Dette er en spennende bok som drøfter viktige trykkesvesinske begreper. På markedet finnes få alternativer. Boken egner seg for praktikere, forskere og politikere. Språket er klart og tydelig. Selv om forfatteren tar opp filosofiske temaer er stoffet lett tilgjengelig for en vanlig leser. De vanskelige spørsmålene som må besvares ved enhver arbeidsevnevurdering, får ny belysning.

Søren Brage

Arbeids- og velferdsdirektoratet
Oslo

Lærebok i bioanalytisk kjemi

Gault VA, McClenaghan NH.

Understanding bioanalytical chemistry

Principles and applications. 290 s, tab, ill.
Chichester: Wiley-Blackwell, 2009. Pris GBP 28
ISBN 978-0-470-02907-7

Forfatterne sier i forordet at målgruppen er studenter i biologiske fag og helsefagene som ikke er fortrolige med kjemifaget. I tillegg sier de at disse studentene ikke ser relevansen til eget studium. Dette har vært årsaken til at

forfatterne har endret måten de underviser bioanalytisk kjemi på. Det er utstrakt bruk av eksempler, men noen av dem er litt søkt og noen av dem er foreddet i forhold til diagnostiske analyser i dag.

De 272 sidene er inndelt i 12 kapitler av overkommelig størrelse, i tillegg er det et

appendiks. Hvert kapittel starter med læringsmål og ender med en oppsummering. Til sist i kapittel 13 er det 35 spørsmål, med svar, som dekker det meste av innholdet.

Fremstillingen dekker et bredt spekter fra bioanalytisk kjemi. Den starter med en introduksjon til biomolekyler, klassifisering, og karakteristika, struktur og funksjon. Det er et veldig tettpakket kapittel med mye grunnleggende informasjon.

Det neste kapitlet tar for seg analyse og kvantitering av biomolekyler. Her legges det vekt på metoder og prinsipper i tillegg til viktigheten av sensitivitet, riktighet og presisjon. Det er utstrakt bruk av regneeksempler i beregning av konsentrasjoner og fortynninger.

Kapittel 3 omhandler overgangsmetaller i helse og sykdom, kapittel 4 ioner, elektroder og biosensorer. Kapittel 5 er viet anvendt spektroskopi, som vi ville kalle fotometri, av ulike typer.

Sentrifugering og separasjon kommer i kapittel 6, mens kromatografi er lagt til kapittel 7 og elektroforese til kapittel 8. Kapittel 9 handler om massespektrometri (MS).

I kapittel 10 beskrives immunokjemiske metoder og biologiske markører. Magnetisk resonans-teknikk, MR og MRI, beskrives i kapittel 11, og i kapittel 12 behandles bioanalytisk tilnærming i forhold til diagnose, forskning og farmasi.

Studenter som starter på bioingeniørutdanningen ved Høgskolen i Oslo mangler ofte kjemi fra videregående skole og sliter med dette faget i 1. studieår. De to første kapitlene som kunne avhjelpe dette, er nok litt for kortfattede og vanskelige å benytte til selvstudium, men kan fungere som supplement til ordinær undervisning. Det samme kan sies om de fleste kapitlene, de vil fungere godt som supplement for motiverte studenter.

Jeg tror likevel boken vil være mest nyttig som repetisjon, særlig for studenter som skal, eller er, i gang med videreutdanning. Det er ofte behov for oppfrisking av kunnskaper før man går i gang med videre studier, særlig om man har vært i arbeid noen år.

Den kan også være til god nytte for bioingeniører med instrument- og metodeansvar. Den teoretiske begrunnelsen er ofte kommet i bakgrunnen når man har arbeidet praktisk i mange år.

Jeg har selv hatt glede av læreboken fordi jeg etter hvert er blitt så spesialisert at det har vært et tiltak å få oversikten når flere metoder og prinsipper samles i samme analysemaskiner.

Gry Skår

Avdeling for helsefag
Biomedisin
Høgskolen i Oslo

Immunologiske problemer ved nyretransplantasjon

Remuzzi G, Chiaramonte S, Perico N et al, red.
Humoral immunity in kidney transplantation
What clinicians need to know. 145 s, tab, ill.
Basel: Karger, 2009. Pris CHF 158
ISBN 978-3-8055-8945-1

Ved nyresvikt har transplantasjoner vært et etablert behandlingstilbud i Norge fra begynnelsen av 1960-årene. Bruk av levende givere startet i 1969 og har gjennom årene vært et viktig supplement for å opprettholde en høy trans-

plantasjonsvirksomhet. Andelen levende givere har stort sett ligget på omkring 40 %. Pga. utnyttelsen av nyrer både fra levende og avdøde givere har vi klart å holde relativt stabil venteliste på nyretransplantasjoner med en akseptabel ventetid. Det kan imidlertid være immunologiske hindre for transplantasjon, slik som transplantasjon over blodtypebarrierer og transplantasjon av pasienter som er «immunisert» med antistoffer mot vevsantigener fra en mulig giver. En slik immunisering kan utløses ved en blodtransfusjon, graviditet eller tidligere transplantasjoner. Vi er også blitt oppmerksom på at nye antistoffer kan dannes mot det transplanterte organet etter transplantasjon. Disse immunologiske barrierene før transplantasjon kan overvinnes ved aktiv behandling av potensielle mottakere. Vi har nå et aktivt program for å fjerne antistoffer fra immuniserte pasienter og et separat program for å fjerne blodtypeantistoffer for å tillate transplantasjon ved blodgruppeuforlikelighet. Vi har også behandlingsalgoritmer for å fjerne nydannet antistoff etter transplantasjon. På alle disse områdene skjer det mye, noe som avspeiles i omfattende og dynamisk publiseringsvirksomhet.

Remuzzi og medarbeidere samlet et knippe av eksperter fra hele verden til et møte i Vicenza i Italia i 2008 for å belyse problemstillingen. Møtet har nå resultert i denne boken. Målgruppen er nefrologer og immunologer som er spesielt interessert i disse problemstillingene hos nyretransplanterte pasienter, i praksis vil det si transplantasjonsmiljøet ved Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet. Boken dekker de tre aktuelle områder med sensitisererte pasienter (immunologisk aktive), blodtypeuforlikelige transplantasjoner og antistoffdannelse etter transplantasjon. Fremstillingens form er mer et møtereferat enn en systematisk lærebok over temaene. Den blir derfor noe «uryddig».

Leger som ikke daglig jobber opp mot

disse problemstillingene, kan her få en viss oversikt, men det kan være vanskelig å tillegne seg kunnskap om feltene, da det forutsettes av de fleste kapitelforfattere at relativt mye basiskunnskap må være til stede for å følge diskusjonene. Norske nefrologer har gode kunnskaper om og er oppdatert på transplantasjonsmedisin, men denne boken er ikke den beste innfallsvinkelen til hva som rører seg på området. Det er dessverre slik, også på dette feltet, at utviklingen fort kjører fra en oppstykket lærebok.

Hallvard Holdaas

Nyreseksjonen
Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet

Biologiske metoder anvendt for rettsmedisinske formål

Gunn A.

Essential forensic biology
2. utg. 424 s, tab, ill. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009. Pris GBP30
ISBN 978-0-470-75803-8

Stoffet presenteres i tre bolker som omhandler hvordan undersøkelse av mennesker (del A), invertebrater og vertebrater (del B) og til slutt sopp, planter og mikrober (del C) kan benyttes for rettsmedisinske formål. Hvert kapittel åpner med en

beskrivelse av hva leseren bør kunne tilegne seg av kunnskaper og avslutter med en rekke kontrollspørsmål. I tillegg er det gitt forslag til prosjektarbeider (studentprosjekter) som er egnet for ytterligere fordypning i de enkelte emner. Boken har et lettfattelig språk, lekre bilder/illustrasjoner og er rik på referanser til originallitteratur. Nytt for andreutgaven er at kapitlene inneholder såkalte «case-studies», korte beskrivelser fra historiske kriminalsaker, som eksemplifiserer hvordan de utvalgte temaene for de enkelte kapitler har vært relevante for å belyse eller oppklare disse sakene.

Svært mange emner er bredt dekket. Del A som omhandler rettsmedisin og mennesker, har en introduksjon til både rettspatologi og rettsgenetikk. Denne delen, til tross for at mye av dette er nytt i denne utgaven, er overfladisk og med illustrasjoner og bilder hentet fra andre lærebøker som spesifikt omhandler rettspatologi og rettsgenetikk. For studenter som skal fordype seg i disse emnene, finnes det andre og bedre alternativer enn denne boken.

De øvrige to delene, spesielt det som